

GAMLE HUS DA OG NÅ

2000–2005

Status for SEFRAK-registrerte bygninger
Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune
Finnmark fylke 2005
2. omverv

Forside: Stabbur Mieron, foto KMK 2005

Illustrasjoner: Med unntak for fotografier fra SEFRAK-registreringen er alle foto tatt av Kulturminnekompaniet (KMK) år 2000 og 2005. Svarthvitt foto er fra SEFRAK-registreringen om ikke annet er nevnt. SEFRAK-fotonegativer er arkivert hos Finmark fylkeskommune.

Trykk: Allkopi, Oslo 2009

Forord

Riksantikvaren gjennomfører systematiske kontrollregistreringer av SEFRAK-registrerte hus for å observere tap og endringer på bygninger eldre enn 1900. Oversikt på denne mangfoldige bygningsmassen utgjør et viktig grunnlag med tanke på framtidige fredninger. Overvåkingsresultatene gir opplysninger om presset på den eldre bygningsmassen, og vil kunne gi grunnlag for å sette inn målrettede tiltak som istandsetting og vedlikehold.

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller, skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig." Det overvåkes i alt 18 kommuner, og hver kommune kontrollregistreres på nytt etter 5 år. Første syklus (omdrev) ble avsluttet i 2004. Andre omdrev avsluttes i 2009.

Kulturminnekompaniet har siden år 2000 på oppdrag fra Riksantikvaren gjennomført kontrollregistreringene i de utvalgte kommunene. I 2005 ble ca. 2500 bygninger i kommunene Gjerstad, Nord-Aurdal, Fræna og Kautokeino kontrollert.

Rapporter fra de tidligere kontrollregistreringene er tilgjengelige på Riksantikvarens nettsider www.riksantikvaren.no.

Mai 2009

Unni Broe og Solrun Skogstad

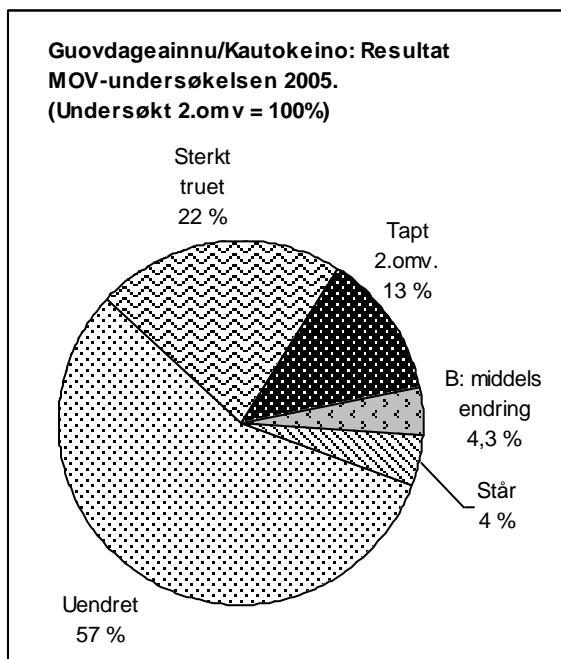
Innhold

0	SAMMENDRAG	6
0.1	Kvantitative forandringer	6
0.2	Kvalitative forandringer	7
0.3	Årsak til tap og endring	7
0.4	Saksbehandling, planforhold, bruk av SEFRAK-registeret m.m.	7
1	OM PROSJEKTET	8
1.1	Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)	8
1.1.1	Miljømål	8
1.1.2	SEFRAK.....	8
1.1.3	Miljøovervåkingens gjennomføring	8
1.1.4	Undersøkte SEFRAK-data	9
1.1.5	Parametere for MOV-undersøkelsen	11
2	GRUNNLAGSMATERIALET FOR MOV-UNDERSØKELSEN 2005	13
2.1	De utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen 2000–2005	13
2.1.1	Undersøkte bygninger 2000–2005	13
2.2	Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Guovdageainnu/Kautokeino 2005	14
2.2.1	Antall undersøkte bygninger	14
3	RESULTAT	15
3.1	Tap	15
3.1.1	Tap – samlet oversikt	15
3.1.2	Tap – samfunnssektor og sosial miljørammenheng	15
3.1.3	Tap – bygningstyper	16
3.1.4	Tapsårsaker.....	17
3.2	Endringer av gjenstående bygninger	18
3.2.1	Endringer	18
3.3	Tilstand	21
3.3.1	Tilstand – samlet oversikt.....	21
3.3.2	Tilstand – sosial miljørammenheng	21
3.3.3	Tilstand – bygningstyper	22

4	GEOGRAFISKE VARIASJONER	25
4.1	Tap og geografiske variasjoner	25
4.1.1	Tap – områder: Registreringskretser	25
4.2	Tilstand og geografiske variasjoner	25
4.2.1	Tilstand – områder:	25
5	UTVIKLING OG TENDENSER.....	26
5.1	Utviklingen i kommunen.....	26
5.2	Tendenser i trusselbildet.....	26
6	SAMLET RESULTATOVERSIKT MOV 2005.....	27
6.1	Kvantitative forandringer	27
6.2	Kvalitative forandringer	29
6.2.1	Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng.....	29
6.2.2	Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper	30
6.2.3	Tapsårsaker.....	31
	KILDER.....	32
	VEDLEGG 1. BYGNINGSTYPER: TAPT, ENDRET, TRUET – TABELL.....	33
	VEDLEGG 2. REGISTRERINGSKRETSER: TAPT, ENDRET, TRUET – TABELL	34
	VEDLEGG 3. KART OVER KAUTOKEINO	35

0 Sammendrag

0.1 Kvantitative forandringer

Nøkkeltall Kautokeino: Mellom 2000 og 2005 har tre hus, dvs. 13 % av de undersøkte bygningene gått tapt. Det tilsvarer et årlig tap på 2,6 %.

MOV-undersøkelsen i Kautokeino i 2005 omfatter 23 hus. Disse utgjør de gjenstående bygningene fra undersøkelsen i 2000.

Minst 5 bygninger er så sterkt truet på grunn av dårlig teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer en prosentandel på 22 av de undersøkte i 2005. Det er en langt høyere prosentandel enn i 2000, i antall er dette to flere. Ett av de tapte hørte til gruppen truede i 2000, og ett er satt i stand. Den store prosentvise økningen skyldes utgangspunktet med de mange tapene fra 1. omverv.

Ingen hus er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A.

I perioden 2000–2005 utgjør tallene for tapt og

sterkt truet en samlet bolk på ca. 35 % av de undersøkte bygningene.

Ett hus er endret siden SEFRAK-registreringen, det ene huset er klassifisert i endringstype B. Det tilsvarer en prosentandel på ca. 4,3 av de undersøkte i 2005. Ingen hus ble klassifisert som endret i 2000.

Ett hus er klassifisert som "Står" dvs. med endringsstatus ukjent.

57 % av de undersøkte husene i 2005 er tilnærmet i samme form som ved registreringstidspunktet, fraregnet de som er spesielt truet av dårlig teknisk tilstand. Det er relativt sett en større andel enn i 2002, i tall er det 5 færre hus.

Om man tar utgangspunkt i de opprinnelige bygningene som ble undersøkt for 1. omverv, er akkumulert tap i 2005 50 % – mot 43 % i 2000. Tilsvarende er akkumulert andel tapte og truede nå 55% – mot 51 % i 2000.

0.2 Kvalitative forandringer

Resultatet for 2006 forsterker trenden fra 1. omverv, bestanden av bygninger før 1900 er ytterligere redusert. Tre tapte hus er mye sett i forhold til de få bygningene fra før 1900 som står tilbake. Det er to stabbur og ett fjøs som er borte. Fjøsset var det siste med datering før 1900. Stabbur er nå nærmest enerådende i å representere bygningsarven fra før 1900 i Kautokeino. Men det er også en hustype som er svært karakteristisk for samisk kultur.

Med unntak for de tre tapene er situasjonen for de undersøkte husene i hovedsak som ved 1. omverv. Det er svært få endringer, og den ene endringen av betydning gjelder delriving av et tilbygg. Noen få hus er satt i stand uten at det er registrert som endring. Om man hadde fulgt opp de husene som er flyttet, hadde nok bolken med endrete hus blitt noe større.

0.3 Årsak til tap og endring

Manglende bruk og forfall er den viktigste grunnen til tapene ved 2. omverv. To av bygningene ble revet fordi de var i dårlig stand, ett var falt sammen. Fjøsset var nær ruin også ved undersøkelsen for 1. omverv, og hadde ikke vært i bruk på lang tid. Ved 1. omverv var flytting den viktigste grunnen til tap. I hvert fall ett av de tapte stabburene fra 2. omverv ble forsøkt flyttet, men var for dårlig. Om det andre av de tapte stabburene kan ha gjenoppstått flyttet, er ikke brakt på det rene. De tapte husene i år har det felles at de sto på nedlagte bruk ved Kautokeinoelva, uten veiforbindelse.

0.4 Saksbehandling, planforhold, bruk av SEFRAK-registeret m.m.

Guoavdageainnu Gillisilju/Kautokeino Bygdetun har et stort arkiv over kulturminner i kommunen, deriblant SEFRAK-materialet. Ved byggesaksbehandling som gjelder antatte interessante bygninger har kommunen først henvendt seg til bygdetunet, som har sendt aktuelle saker videre til Samediggi/Sametinget. Det er Samediggi/Sametinget som har forvaltingsansvaret for fredete samiske bygninger. På grunn av alderskriteriet er husene som MOV-undersøkelsen omfatter i utgangspunktet å anse som automatisk fredete. Når det gjelder arealkrevende tiltak, har henvendelsen fra kommunen gått direkte til Samediggi/Sametinget. I 2006 ble Guoavdageainnu Gillisilju/Kautokeino Bygdetun konsolidert med Nordvestsamisk museumssiida.

Stabbursrekke på Kautokeino Bygdetun. I bakgrunnen Kautokeino tettsted. Stabburene er tilflyttet fra andre steder i kommunen. De er antikvarisk satt i stand.

1 Om prosjektet

1.1 Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)

Miljøforvaltningens definisjon av miljøovervåking er: Miljøovervåking er en systematisk innsamling av data ved hjelp av etterprøvbare metoder, om mulig basert på en hypotese om sammenhengen mellom årsak og virkning.

Gjennom miljøovervåking vil Riksantikvaren: Følge med i kvantitative og kvalitative endringer i kulturminner og kulturmiljø, og vurdere effekten av tiltak i forhold til bestandsutvikling, tilstand og representativitet.

Riksantikvaren har i sin strategi slått fast at "RA skal forholde seg aktivt til den løpende samfunnsutviklingen gjennom offensiv kunnskapsutvikling, bred samfunnskontakt og god oversikt over sentrale endringsprosesser og deres konsekvenser."

Med et bredere tallmateriale fra systematiske undersøkelser vil man kunne stille prognoser for hvor stor del av bestanden som vil forsvinne i løpet av en gitt tid. Disse dataene vil kunne danne grunnlag for politisk handling med sikte på vern.

1.1.1 Miljømål

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig."

1.1.2 SEFRAK

I 1970 ble det tatt initiativ til en landsomfattende registrering av faste kulturminner i Norge. Feltarbeidet kom i gang i form av prøveprosjekter i 1973. Registreringen ble først ledet av et eget sekretariat, "SEkretariatet For Registreringen Av faste Kulturminner i Norge", forkortet til SEFRAK. Arbeidet ble konsentrert til i hovedsak å omfatte bygninger og rester av bygninger eldre enn år 1900 (med en del lokale unntak). I 1989 ble sekretariatet oppløst og dets ansvarsområde overført til Riksantikvaren, men navnet SEFRAK ble beholdt som en betegnelse på det registeret som ble bygd opp. SEFRAK-registreringene ble i hovedsak avsluttet omkring 1995. Da var det ved hjelp av standardiserte skjema registrert over 515 000 objekter. (Av disse var ca 20 000 miljøregistreringer og "andre minner enn hus".)

Ved et samarbeid mellom Statens kartverk og Riksantikvaren ble opplysningene fra bygningsdelen av SEFRAK koblet sammen med bygningsdelen i GAB-registeret. GAB-registeret var den gang det nasjonale registeret for grunneiendommer, adresser og bygninger. I løpet av 2009 skal alle landets kommuner ta i bruk Matrikkelen som det offisielle registeret for eiendom, bygning og adresse. Matrikkelen erstatter GAB-registeret, men SEFRAK-dataene følger med inn i det nye systemet.

1.1.3 Miljøovervåkingens gjennomføring

I 1994 ble SEFRAK-registreringen fra 1973–74 i Nittedal kommune i Akershus som første kommune kontrollert. Utover 1990-tallet kom det i stand andre mindre overvåkingsprosjekter med kontroll av tidligere registrerte kulturminner – fornminner og bygninger. I 2000 fikk Riksantikvaren for første gang øremerkete midler for miljøovervåking, og siden 2001 er miljøovervåking en fast bestanddel i Riksantikvarens virksomhet.

Systematisk kontrollregistrering av SEFRAK-registrerte hus begynte i 2000, og det overvåkes i alt 18 kommuner. Hvert år kontrolleres utviklingen i fire kommuner, og hver kommune kontrolleres på nytt etter 5 år. De 18 kommunene er (1. omdrevsår i parentes): Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino (2000); Sandnes, Eidskog, Skjåk og Saltdal (2002); Melhus, Snåsa, Flora og Vega (2003) og Sarpsborg, Holmestrand, Bø og Samnanger (2004) – dertil Tromsø (2001). Første omdrev av kontrollregistreringen ble avsluttet i 2004. Det er utarbeidet rapporter med resultat fra undersøkelsen for hver kommune – "Gamle hus da og nå".

SEFRAK-registreringen i de fleste av de undersøkte kommunene strakk seg over et langt tidsrom, fra midten av 1970-tallet til 1990-tallet. Det er derfor vanskelig å finne sammenlignbare tall for desimeringstakt og endringstakt i kommunene ut fra materialet for først omdrev. Gjennom andre omdrev er det tanken at man ved å kontrollere situasjonen over en gitt periode på 5 år, vil få et sikrere materiale for å vurdere og sammenligne bestandsutviklingen i de ulike kommunene.

Andre omdrev startet i 2005 med Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino.

1.1.4 Undersøkte SEFRAK-data

Utgangspunktet for MOV-undersøkelsen har vært å se om de SEFRAK-registrerte bygningene fremdeles står, og om de er endret siden førstegangs-registreringstidspunktet. I feltarbeidet har prosjektet benyttet kartutplott som er produsert hos Riksantikvaren og papirkopier av SEFRAK-skjemaene. De innsamlete dataene er lagt inn i en database som har utgangspunkt i et ekstrakt av SEFRAK-opplysningene i Matrikkelen.

I tillegg til å undersøke de rent kvantitative forandringer i kulturminnebestanden – hvor mange som er tapt og endret – har det vært et mål å se på mulige kvalitative forandringer: Hva slags følger tap og endringer har fått for det kulturhistoriske innholdet og representativiteten i kulturminnebildet som helhet. Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret har man valgt ut noen aspekter som er undersøkt nærmere, det gjelder samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, hustyper, alder, samt geografiske variasjoner innen kommunene.

Hustypebetegnelse som er brukt i MOV-undersøkelsen (og lagt inn i databasen) representerer en grovsortering som er gjort for MOV-undersøkelsen. Tanken er at undergruppene forenkler oversikten, samtidig som inndelingen tar vare på typiske trekk ved eldre byggeskikk – med egne hus for et variert sett med arbeidsoppgaver, funksjoner og utnyttelsen av ulike ressurser i landskapet. Betegnelsene som brukes er standardiserte da de lokale betegnelsene varierer.

For at den grafiske framstillingen skal være lesbar, er de fleste hustypene igjen inndelt i større grupper. Gruppene som grafene er bygd på vises med uthevet skrift i tabellen som følger. For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på de enkelte hustypene, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

Bolighus/våningshus**Mindre uthus i/nær tunet**

Sidebygning
Stabbur/loft
Andre mindre uthus i/nær tunet
Uthus knyttet til bolig/bygård

Driftsbygninger i tunet

Fjøs, stall, låve (enkeltstående, også i rekke)
Driftsbygning (enhetsbygningen)

Hus i utmark/seter

Utløe, sommerfjøs
Kvern, sag
Koie
Andre hus i utmark
Seterstue/seterbu/sel
Seterløe
Seterfjøs
Andre hus på setra

Naust, sjøhus, fyr m.m.

Naust
Sjøhus
Rorbu
fyr m.m.

Bygård**Andre hustyper**

Næringsbygg (meieri, industri, kraftverk, teglverk, mølle, trandamperi, salteri, røykeri m.m.)
Kraftstasjon, transformatorstasjon
Forretning
Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m.
Stasjonsbygning
Kirke, kapell
Skole/internat
Forsamlingshus
Sykehus, pleiehjem
Kommunehus
Bygdemagasin, telthus, tollbod
Hytte
Ukjent

Datering

Tidfestingen av hus i SEFRAK-materialet må leses med forbehold, dateringen er hentet fra registreringskjemaet og er som hovedregel ikke kontrollert. Som for de andre variablene er det en stor grad av skjønn i dateringen.

Datering i forhold til flyttete hus er et eget problemområde. Det har vært ulike tradisjoner for hvordan flyttete hus dateres – med utgangspunkt i gjenreisingsåret eller antatt byggeår før flytting. MOV-undersøkelsen har lagt seg på den siste forståelsen av "alder", siden denne har vært mest utbredt. I den utstrekning opplysningene på skjemaet klargjør bakgrunnen for dateringen, er dateringsåret korrigert for dette ved undersøkelsen. Dette er først og fremst aktuelt for eldre flyttete hus gjenoppsett på 1900-tallet siden 1900-talls hus i utgangspunktet er holdt utenom undersøkelsen. Andre opplagte feildateringer, skrive/punchefeil og lignende er korrigert der man har blitt oppmerksom på det.

Registreringskretser – geografiske forhold

Et siktemål med MOV-undersøkelsen er å se om beliggenhet i forhold til sentrum/periferi, tettbygde/spredtbygde områder påvirker kulturminnebestanden.

SEFRAK-registreringen ble organisert i felt etter de samme grunnkretser som Statistisk sentralbyrå (SSB) har brukt i folketellingene fra 1970, 1980 og 1990. Disse tar utgangspunkt i befolkningstetthet. Kretsinnndelingen for Nord-Aurdal, Fræna, og Kautokeino er organisert etter grensene som gjaldt ved folketellingen i 1970. Gjerstad er organisert etter kretsinnndelingen som ble innført ved folketellingen i 1980. Kretsinnndelingen som SSB benyttet i 1980, inneholder flere kretser enn den fra 1970. I kretsinnndelingen fra 1970 er tettstedene skilt ut som egne kretser. Det er de ikke i 1980.

Kretsinnndelingen kan belyse tap og endringer knyttet til kulturminnenes geografiske beliggenhet, dvs. om visse strøk i en kommune er mer utsatt enn andre.

For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på registreringskretser, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

1.1.5 Parametere for MOV-undersøkelsen

Følgende parametere skal undersøkes: 1) tap, 2) ombygging og 3) teknisk tilstand.

Tap

Tap er det absolutte tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er borte.

Flytting som tap

Hus som er flyttet vil framkomme som tap, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område – som for eksempel et gårdstun. Så langt undersøkelsen gir opplysninger om det, er det gjort rede for hvor mange som er flyttet.

Gjenoppstått

En ny kategori ved 2. omverv er gjenoppståtte hus. Det gjelder hus som har vært midlertidig tatt ned, lagret ved undersøkelsen for 1. omverv, og som så er satt opp igjen i tilnærmet opprinnelig fysisk sammenheng (jamfør flytting).

Endring – tilbygg, påbygg, ombygging

Det er definert tre ulike grader av endring: A, B og C.

Endringstype A Stor endring. Sterk grad av ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelige volumkarakter er endret.

Endringstype B Middels endring. Mindre omfattende ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg den eksisterende bygningen.

Endringstype C Liten endring. Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som nytt panel, takbelegg og vinduer/listverk.

I utgangspunkt tar MOV-undersøkelsen ikke stilling til om endringene er gode eller dårlige.

Et mål med undersøkelsen er å skille ut antall bygninger som er så sterkt ombygde at det er lite eller ingenting igjen av bygningens opprinnelig karakter (endringstype A). Disse bygningene har i stor grad mistet sitt opprinnelige preg, og vil som regel i kulturminnesammenheng regnes som relativt verdiløse. De kan likevel ha bygningshistorisk kunnskapsverdi og annen kulturhistorisk interesse.

For endringstype B og C vil et eventuelt tap av kulturhistorisk verdi variere langt mer med hvordan endringene er utført. Endringstype B kan for eksempel romme hus som er tilbygd, men hvor den opprinnelige delen har beholdt både form og autenticitet i detaljer.

Det blir likevel et stort element av skjønn i klassifiseringen av de endrete husene i de tre endringstypene.

Utgangspunktet også ved 2. omverv vil være huset ved førstegangs-registreringstidspunktet, slik det framstår på SEFRAK-skjemaet. Eventuelle tilleggsendringer i forhold til 1. omverv framkommer som merknader, men blir ikke ført fram i statistikk form.

Tilbakeføring.

Enkelte endringer representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk. De vil bli registrert som endring i denne undersøkelsen, som oftest i gruppe C, men B er også representert. Ved 2. omverv blir hus med tilbakeført karakter notert som en tilleggsmerknad i databasen og telt opp. I den statistiske analysen er det ikke tatt hensyn til om det er historisk verifiserbart belegg for tilbakeføringen knyttet til det enkelte hus. Dette blir omtalt mer skjønnsmessig i rapporten der man får opplysninger om det.

Problemer med å registrere mindre endringer

Dette berører vurderingen av hvilke objekter som skal klassifiseres i endringsgrad C, eller gå inn i restkategorien "uendret". I mange tilfelle kan det være vanskelig både å observere og klassifisere mindre endringer. Dette kan dels ha med kvaliteten på foto og bygningsbeskrivelsen på SEFRAK-skjemaet å gjøre. For å få mest mulig enhetlig behandling av materialet, er det valgt å ikke se på skifting mellom relativt moderne taktekke som bølgeblekk, eternitplater, asbestplater, aluminiums-plater, papp m.m. som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere i forhold til før/nå. Det ligger derfor en stor grad av skjønn i om dette er vurdert som "endring" etter kriteriene for undersøkelsen.

Om panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men av samme typer som ved registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen har derfor ikke som mål å registrere tap av autenticitet på detaljnivå.

Står – status ukjent

En del hus har det ikke vært mulig å klassifisere endringsgrad til. Dels skyldes det, som nevnt over, kvaliteten på SEFRAK-skjemaet, dels kan det være hus som var under oppussing/ombygging – enten ved den opprinnelige SEFRAK-registreringen, eller ved MOV-undersøkelsen. Disse går inn i undersøkelsen som "Står". I 2. omverv er status til en del av disse avklart, mens nye er kommet til.

Riving av deler av hus

En spesiell type endring framkommer når deler av hus blir revet, og gjelder ofte der konstruksjoner som laft, bindingsverk, skjelterverk eller stav/grind er kombinert. En typisk endring her er at de deler av huset som er bygd i lettere konstruksjon er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømra delen står igjen. Ofte gjelder slike del-rivinger driftsbygninger og da er særlig fjøset utsatt. Grindabygde hus kan bli forkortet med noen stavpar.

2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2005

2.1 De utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen 2000–2005

De aktuelle kommunene for 2005 er Gjerstad i Aust-Agder, Nord-Aurdal i Oppland, Fræna i Møre og Romsdal og Guovdageainnu/Kautokeino i Finnmark.

Kommune nr/navn	Innbyggertall	Befolkningsutviklingen 2000–2005	Hovednæring	Antall registrerte SEFRAK-objekter i Matrikkelen
0542 Nord-Aurdal	6442	svak tilbakegang	Service, turisme, landbruk	1832
0911 Gjerstad	2500	stabil	Skogbruk, industri	786
1548 Fræna	9023	stabil	Landbruk, industri, fiske	1287
2011 Guovdageainnu/-Kautokeino	2997	svak tilbakegang	Reindrift med videreforedling	81

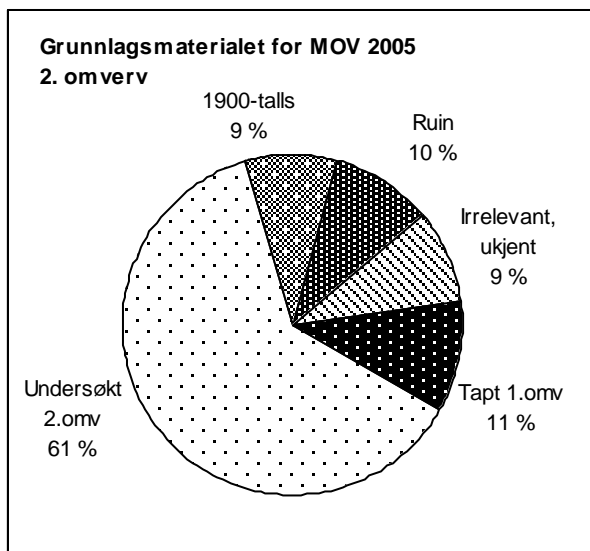
2.1.1 Undersøkte bygninger 2000–2005

I Matrikkelen er det til sammen 3987 registrerte objekter fra Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Guovdageainnu/Kautokeino. Ikke alle er med i MOV-undersøkelsen, flere faller utenom av forskjellige årsaker.

Kommune nr/navn	Objekter i Matrikkelen	Datert til 1900-tallet	Ruin	Irrelevant, ukjent	Tapt 1. omverv	Undersøkt 2. omverv
0542 Nord-Aurdal	1832	91	88	303	173	1177
0911 Gjerstad	787	36	140	23	33	555
1548 Fræna	1287	180	167	20	196	724
2011 Guovdageainnu/-Kautokeino	81	36	0	5	17	23
2005 samlet	3987	343	395	351	419	2479

Irrelevant/ukjent – objekter som er trukket ut av undersøkelsen

MOV-undersøkelsen gjelder endringsstatus for bygninger. Objekter som ble registrert som ruiner er derfor trukket ut av undersøkelsen. Enkelte objekter er irrelevante fordi de ligger inne med to ulike registreringsnr. i registeret. Noen "andre minner" er lagt inn i registeret som hus. De fleste av disse er brønner og sisterner. Registeret inneholder også nye hus satt på gamle murer, med ofte sprikende måte å registrere de historiske opplysningene. Andre som er trukket ut mangler opplysninger av ulike årsaker, eller det har vært vanskelig å komme til dem.

I alt 2479 bygninger er undersøkt og ligger til grunn for resultatanalysene i kommune-rapportene for MOV-undersøkelsen 2005.

Diagrammet til venstre viser hvor stor andel av de registrerte objektene som undersøkelses-grunnlaget utgjør (61 %), og hvor store andeler de andre gruppene har.

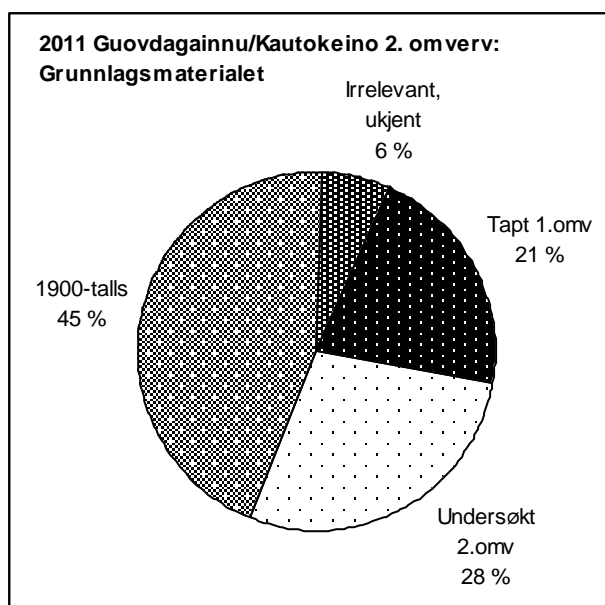
Tallene for grunnlagsmaterialet 2005 er ikke helt identiske med de som ble oppgitt i grunnlagsmaterialet for 1. omverv. Flere objekter er kommet til i databasen til Matrikkelen, bl.a. på grunn av et fortløpende arbeid med korrigeringer. Også utvalget for MOV-undersøkelsen er noe korrigert. Noen flere er vurdert som irrelevante, feil er rettet, samtidig som enkelte som var tapt, ved at de midlertidig

var tatt ned eller flyttet og nå gjenoppsatt i opprinnelig miljø, er tatt inn igjen i undersøkelsen. I forhold til de undersøkte er dette likevel så få at det ikke røkkes ved relevansen for å sammenligne de to omvervene.

2.2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Guovdageainnu/Kautokeino 2005

2.2.1 Antall undersøkte bygninger

Kommune	Registrerte objekter 1977-1994	Datert til 1900-tallet	Ruin	Irrelevant, ukjent	Tapt 1. omverv	Undersøkt 2. omverv
2011 Guovdageainnu/Kautokeino	81	36	0	5	17	23

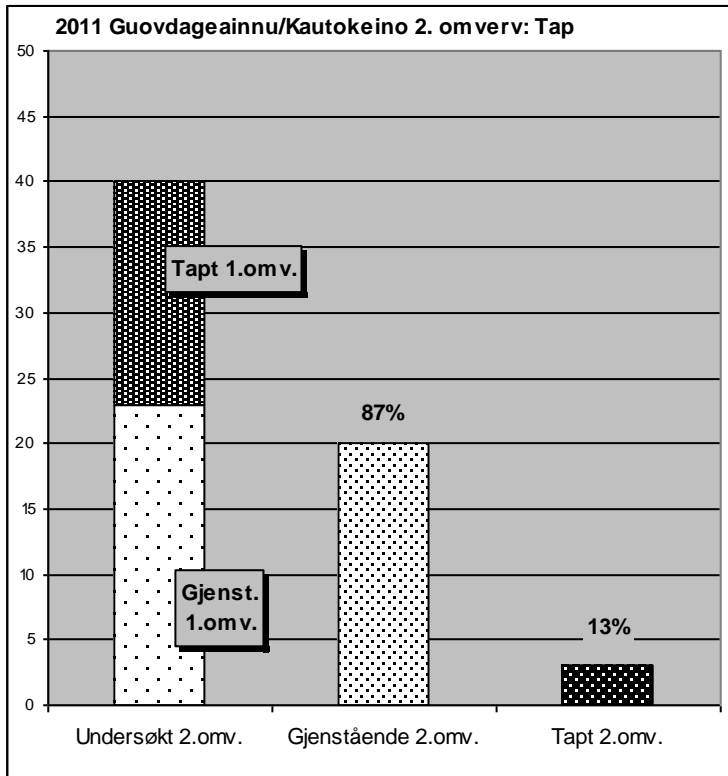

MOV-undersøkelsen for 2. omverv tar utgangspunkt i 23 gjenværende hus etter undersøkelsen i 2000. Hus tapt før 2000, hus datert til 1900-tallet, andre typer minner o.l., faller utenfor undersøkelsen.

3 Resultat

3.1 Tap

3.1.1 Tap – samlet oversikt

Av 23 undersøkte bygninger i Kautokeino er 3 tapt siden 2000. Det vil si at 13 % av den undersøkte bygningsmassen i 2005 er borte.

20 bygninger – 87 % står fortsatt.

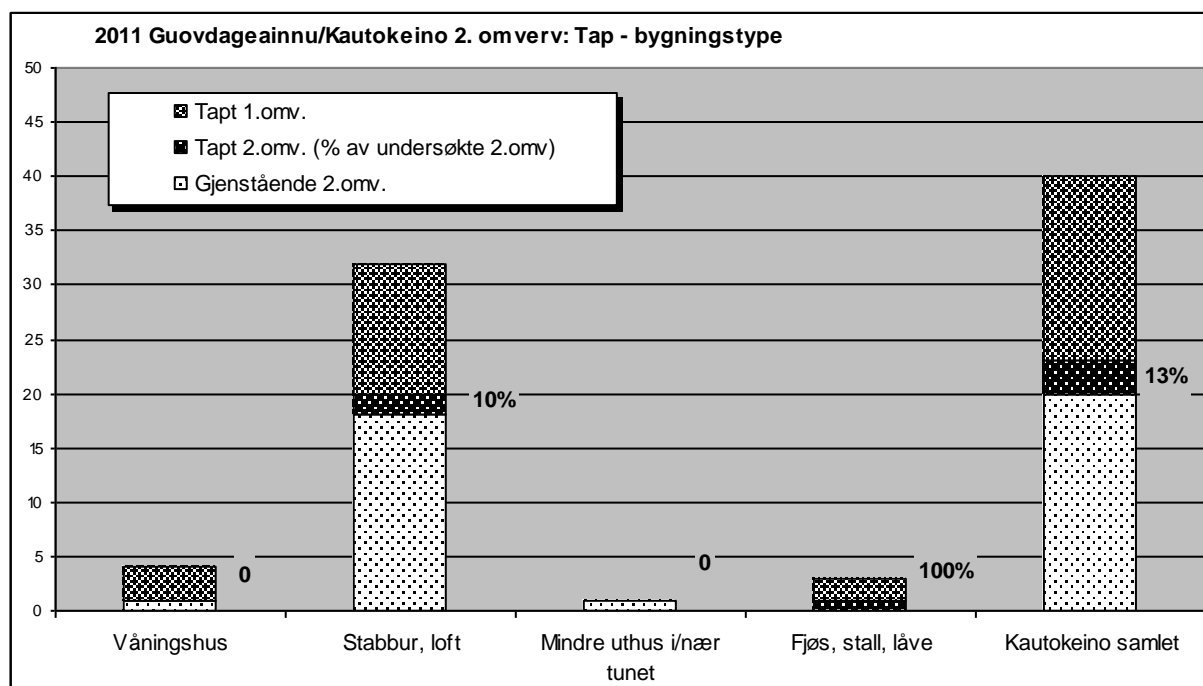
Sammenlignet med utgangspunktet for SEFRAK-registreringen er nå akkumulert tap i den opprinnelige registreringsbestanden på 50 %, mot 43 % i 2000.

Ingen hus som ble konstatert tapt i 2000, er etter det vi vet gjenopprettet i opprinnelig miljø.

3.1.2 Tap – samfunnssektor og sosial miljøsammenheng

De tapte bygningene var alle knyttet til SEFRAK sektor "1. Landbruk, fiske, fangst". De er alle knyttet til næringsdrivende innen primærnæringen, og fordeler seg på jordbruk og reindrift, dels kombinert med utmarksnæring.

3.1.3 Tap – bygningstyper

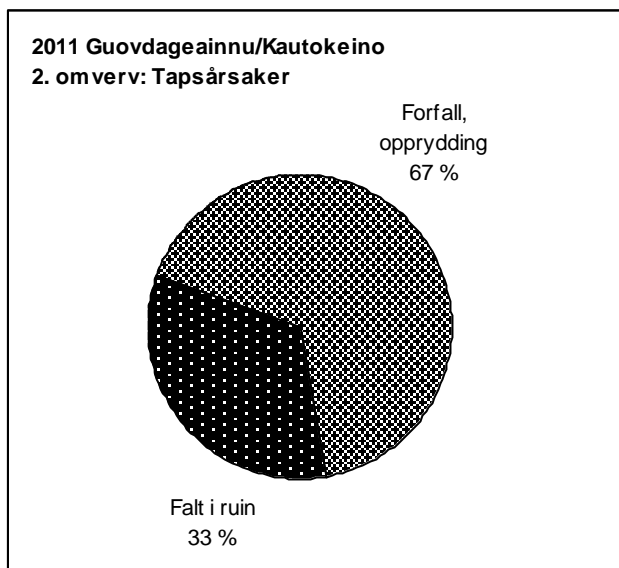

De tapte bygningene er to stabbur og ett fjøs. Fjøset var det eneste, datert til før 1900 som sto tilbake av denne hustypen i Kautokeino.

2011-004-039. Ved SEFRAK-registreringen i 1983 ble det på andre siden av Kautokeinoelva ved Mieron, registrert fire bygninger i tilknytning til en liten nedlagt, vegløs gård. De var alle datert til slutten av 1800-tallet, og hadde forskjellige eiere. Ved MOV-undersøkelsen i 2000 var en av bygningene, et stabbur allerede flyttet til et boligfelt i Kautokeino. Stabburet på innfelt foto øverst, sto ennå i 2000, og det var da meningen å flytte det over elva og sette det i stand. Det viste seg etter hvert at det var angrepet av sopp og måtte rives. Det tredje stabburet skal være flyttet, men det er uvisst om det er satt opp igjen. Tilbake står et lite hus (i midten) som opprinnelig hadde vært bolighus, men var tatt i bruk som stabbur ved SEFRAK-registreringen.

3.1.4 Tapsårsaker

Forfall er enerådende grunn til at hus har gått tapt i Kautokeino – direkte eller indirekte.

De tre bygningene, to stabbur og ett fjøs, var alle i dårlig stand ved forrige omverv. Det ene stabburet viste seg etter hvert å være så soppangrepet at det ikke var mulig å flytte det, noe eier ønsket.

Det tørre klimaet i Kautokeino kan føre til at trevirke slår sprekker, og dermed medvirke til at hus forfaller.

2011-004-005, 036. Rester av fjøs og stabbur ved Kautokeinoelva. Husene ligger på motsatt side av elva i forhold til gården som brukte dem. Fjøset har vært i bruk som sommerfjøs og kalvefjøs, men er nå uten tak og må betegnes som ruin. Det andre huset har en reineier brukt som stabbur, og det står uendret, men det er datert til etter 1900.

3.2 Endringer av gjenstående bygninger

Grunnlaget for undersøkelsen er de samme 23 gjenstående bygningene som det er gjort rede for i kapittel 3.1. I dette kapittelet gjøres det rede for hva som har skjedd med disse.

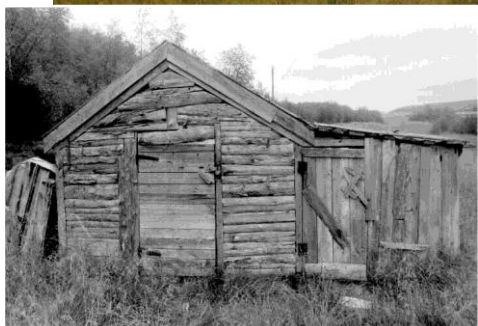
To forhold belyses:

- Endringer i form av tilbygg, påbygg, andre ombygginger.
- Bygningenes tilstand/forfall

3.2.1 Endringer

Grunnlaget for undersøkelsen er de samme 20 gjenstående bygninger som det er gjort rede for i kapittel 3.1. I dette kapittelet gjøres det rede for hva som har skjedd med disse. I perioden 2000–2005 er det ett hus som har fått ny status som "Endret" etter kriteriene.

Det er et stabbur hvor et tilbygg er revet, dvs. en arealendring av endringstype B. Tilbygget virker så sekundært at det kan diskuteres om det er en endring. I tillegg er et par hus som er satt i stand uten at det klassifiserer til endring i forhold til MOV-undersøkelsens kriterier.

2011-007-001 og 002. Fraflytta boplass ved Kautokeinoelva i Máze. Bildet viser to stabbur. Det til venstre hadde et utbygg av bindingsverk satt inn til langveggen, i 2005 var det borte. Tilbygget virker sekundært, men siden det var med i opprinnelig registrering i 1985 og huset er blitt mindre, er endringen klassifisert som type B. Stabburet til høyre er det ikke gjort noe med. Tilstanden har forverret seg siden 2000, og det et stort hull i taket. Det inngår som "Truet" i undersøkelsen.

2011-004-015. Stabbursrekke der stabburet i midten er datert til slutten av 1800-tallet. Det er nylig satt i stand, men uten at eksteriøret er endret iflg. MOV-undersøkelsens kriterier; det inngår fortsatt som "Uendret". Særlig de gamle takbordene var dårlige, og det var råte i veggene. Det er laftet opp på nytt, og flere av stokkene er fornyet, og taktekket er helt nytt. Tilstanden til stabburet til venstre virker ikke bra, taket er tiltakende saltrygget. Men huset er datert til tidlig på 1900-tallet og er derfor ikke med i undersøkelsen.

2011-004-021, 023. Bildet til venstre viser ei stabbursrekke i 2000, til høyre samme rekke i 2005. Buret til venstre sto et annet sted ved 1. gangregistrering (se neste side) og inngår derfor som tap ved 1. omverv. Taket var under utbedring i 2000, og det har nå fått nytt tekke av bølgeblikk. Hus som er flyttet ut av opprinnelig sammenheng følges normalt ikke opp i MOV-undersøkelsen, men dette er et av få hus i grunnlagsmaterialet som det har skjedd noe med i siste periode. Det er ikke med i tallmaterialet for MOV 2005, men står sammen med et som ennå "står på rot". Dette stabburet (til høyre) er også gammelt, her var tekket fornyet med samme type som før 1. omverv. Også stillaset på taket er kommet til senere, men vi har valgt å la det inngå som "Uendret" i undersøkelsen. Slike tørkestillaser er vanlige, ofte på og mellom stabbur.

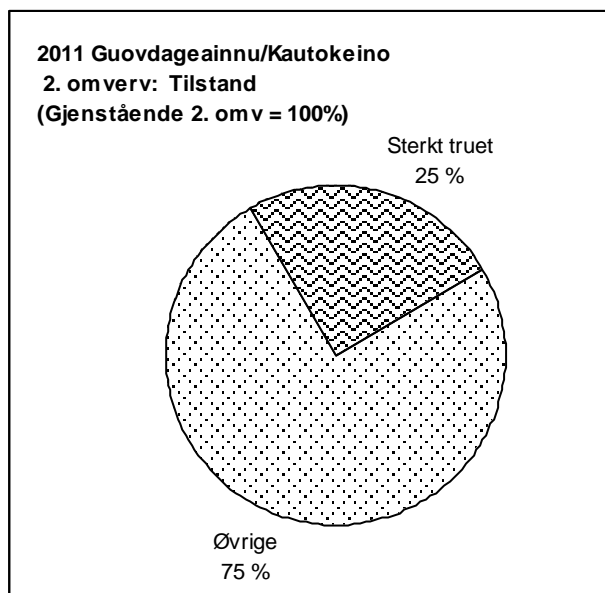
2011-004-017, 018, 019, 21. Stabbursrekke på Heammonjávi ved Kautokeinoelva. Foto fra MOV-undersøkelsen i 2000 over, fra 2005 under. Situasjonen ved SEFRAK-registreringen i 1980 vises i midten. Da besto raden av fire hus. Huset til venstre er flyttet og står nå i ny sammenheng (se forrige side). Som for de fleste av de undersøkte husene i Kautokeino er situasjonen for de øvrige tre som ved 1. omverv – nesten.

3.3 Tilstand

De gjenværende bygningene er her vurdert etter tilstanden i år 2005.

3.3.1 Tilstand – samlet oversikt

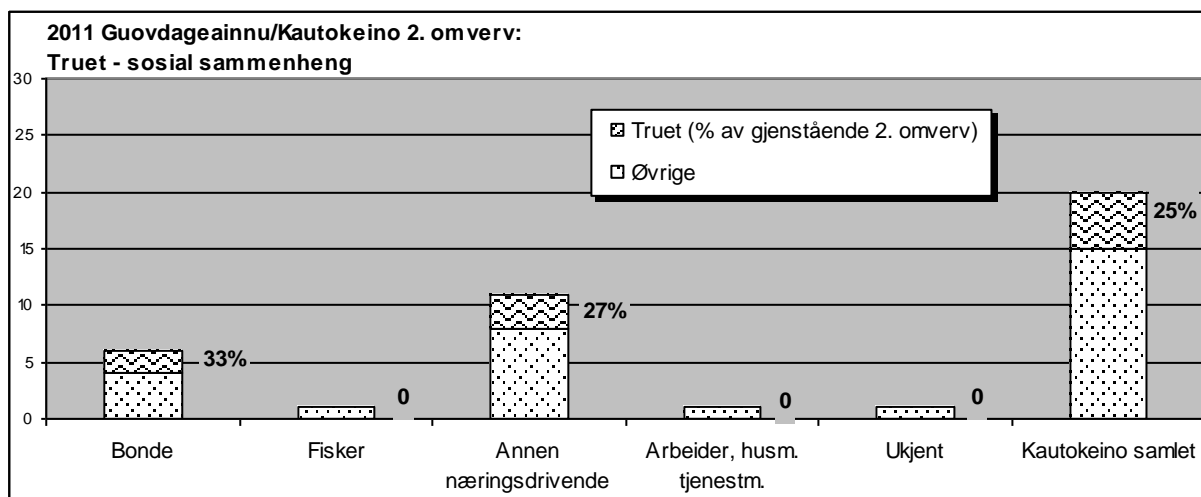

I 2007 har i alt 5 hus status som sterkt truet på grunn av dårlig teknisk tilstand. Det tilsvarer 25% av de gjenstående SEFRAK-registrerte husene.

To flere hus har denne statusen i 2005 enn i 2000. Det gir en langt høyere prosentandel truete enn i 2000. Ett hus som var truet i 2000 er nå er tapt, et par er satt i stand.

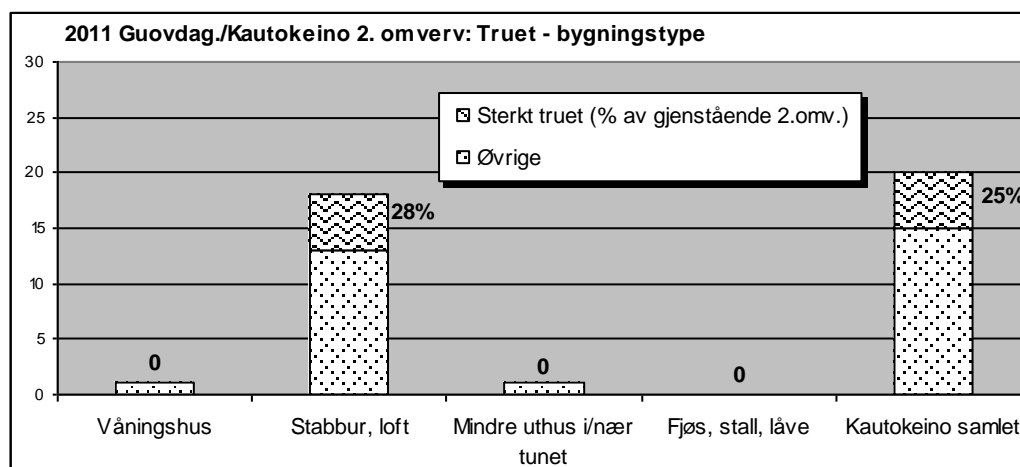
Dette er et minimumstall da bare de åpenbart sterkt truete husene er telt med. Tallet gir en prognose om forventet tap i kommende år.

3.3.2 Tilstand – sosial miljøsammenheng

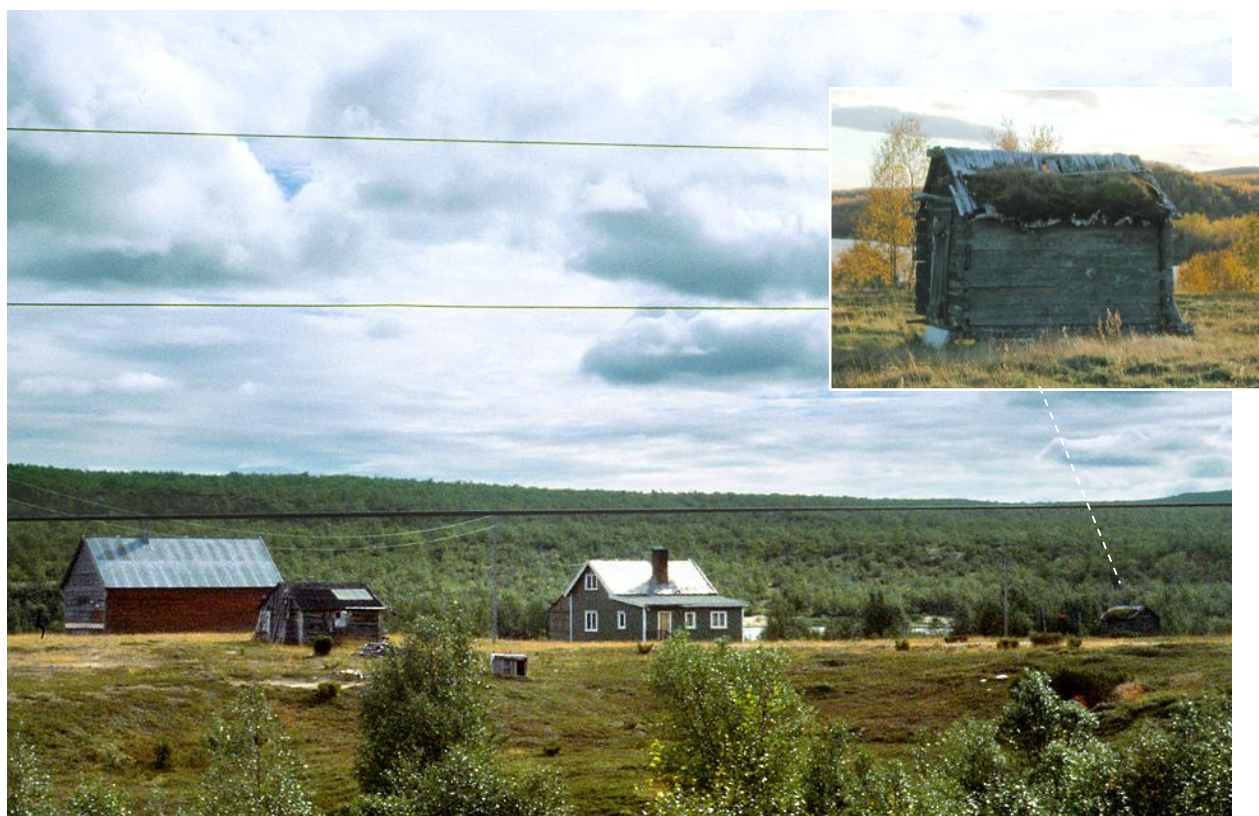

Samlet er 25 % av de undersøkte bygningene truet. Ser vi på fordeling mellom gruppene har småbrukeren den klart største andelen av truete hus, deretter følger "Annen næringsdrivende", i dette tilfelle reineiere.

3.3.3 Tilstand – bygningstyper

Det er bare stabbur som er i kritisk dårlig stand, de andre undersøkte husene er i relativt god stand.

Småbruk ved Kautokeinoelva. Det store bildet viser situasjonen i 2000. Bare stabburet til høyre i bildet er fra før 1900. Den lille stua til venstre er fra begynnelsen av 1900-tallet og ikke med i undersøkelsen. Det yngste våningshuset og driftsbygningen er typisk gjenreisingsbebyggelse. I hovedtrekk er det ingen endringer i situasjonen mellom 1. og 2. omverv, men tilstanden for stabburet er noe forverret. Stabburet skal være bygd på 1800-tallet og brukt av fem generasjoner. Innfelt foto av stabburet (2011-004-009) i 2005.

2011-004-026. Stabbur på småbruk ved Kautokeinoelva. Ved SEFRAK-registreringen i 1980 ble tilstanden betegnet å være begynnende forfall, i 2005 var den forverret. Her sto også et annet stabbur ved forrige omverv (2000), men det var borte i 2005. Det er særlig bygninger på småbruk som er i dårlig stand.

2011-004-029, 030. Stabbursrekke på bruk ved Kautokeinoelva, dannet etter SEFRAK-registreringen i 1980, dels med tilflyttete hus. Bare det nærmeste er datert til 1800-tallet og er med i undersøkelsen. Status er om lag som i 2000, men taket begynner å bli dårlig – og presenning er lagt over.

Heammonjávvi har et av få tilnærmet komplette gårdstun ved Kautokeinoelva, med eldre hus og hus fra gjenreisningstida. Iflg. SEFRAK-registreringen er det ingen bygninger som er datert til før 1900. Det gule bolighuset er et gjenreisningshus som i Kautokeino ble kalt "lofthuset", det har loft derav navnet. Til høyre står det gamle våningshuset, det skal trolig være fra begynnelsen av 1900-tallet. Flere av husene er satt i stand med bistand fra STILK/SMIL-ordningen, bl.a. lofthuset.

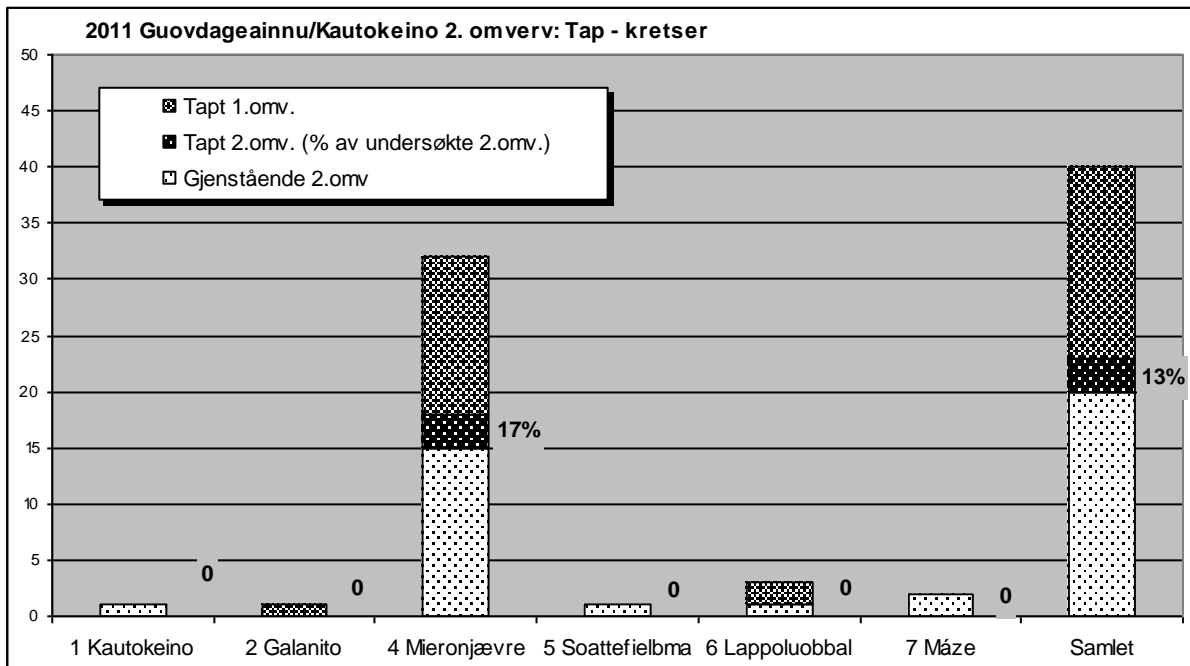

Ávzi ved Ávzzejokka skiller seg ut som ei jordbruksbygd med et åpent og sammenhengende kulturlandskap, fortsatt preget av tradisjonell drift med dyr på beite. I 2005 var det ett stabbur fra før 1900 tilbake i grenda, ett fjøs gikk tapt ved forrige omverv i 2000, men bygda har ellers et representativt utvalgt av gjenreisningshus og nyere bebyggelse.

4 Geografiske variasjoner

4.1 Tap og geografiske variasjoner

4.1.1 Tap – områder: Registreringskretser

De tapte bygningene ligger i krets 4 Mieronjævre. I denne kretsen ligger de fleste av de registrerte bygningene. De andre kretsene har ikke tap.

4.2 Tilstand og geografiske variasjoner

4.2.1 Tilstand – områder:

De fleste truede hus ligger i krets 4 Mieronjævre hvor tyngden av de registrerte bygningene ligger, og i krets 7 Máze.

5 Utvikling og tendenser

5.1 Utviklingen i kommunen.

I 2000 var folketallet i Guovdageainnu/Kautokeino 3068. I 2005 var det 2997, en tilbakegang på 71 personer, dvs. en nedgang på 2 %. Folketallet har gått jevnt tilbake de siste 10 åra. (SSB). Alderssammensetningen er forskjellig fra fylket og landet for øvrig – over 50 % av innbyggerne er under 30 år, mens andelen eldre over 66 år er under landsgjennomsnittet. Rundt 85–90 % av kommunens innbyggere er samisktalende, og samisk og norsk er likestilt som forvaltningspråk.

Kommunesenteret Kautokeino har over 2000 innbyggere. I det andre tettstedet Maze bor ca. 400 personer. Resten er spredt på små bygder over hele kommunen. I kommunesenteret ligger i tillegg til kommuneadministrasjonen, viktige institusjoner som Den samiske høgskolen. Det meste av boligbyggingen er lokalisert her. De fleste registrerte bygningene ligger i spredtbygde strøk.

Reindriften er den viktigste næringen i kommunen, og reindrift sammen med annen utmarksnæring er en bærebjelke for den samiske kultur. Kommunen er den største enkelt-arbeidsgiveren med ca. 257 årsverk (inkl. 78 lærerårsverk).

Kautokeino har et variert kultur- og organisasjonsliv med nærmere 80 forskjellige lag og foreninger. I kommunen finnes bl.a. kirker/kapell, kulturhus m/ kino, teater, idrettshall, bygdetun med museum, kunstnerverksted og aktivitetssentre for eldre.

Et uttalt mål for kommunen er: ”Å fremme kulturell, sosial og fysisk trygghet – trivsel gjennom tilrettelegging, koordinering og skaping av tiltak og tilbud, utfra lokale premisser, styrking av samisk tradisjonell kultur og språk”. Et av tiltakene er: ”Gjøre museets samlinger og utanlegg bedre tilgjengelig for bygdas innbyggere samt styrke inntjeningen ved å markedsføre museet bedre. Sikre og utbedre utanleggene ved museet.” (Handlingsprogram 2003-2006. Vedtatt av kommunestyret 05.12.02)

5.2 Tendenser i trusselbildet

Forfall og flytting var den viktigste årsak til tap av SEFRAK-registrerte bygninger i 2000. Når det gjelder 2005, sto de tapte bygningene på fraflytta og vegløse bruk ved Kautokeinoelva. Et stabbur skulle flyttes til eiers bosted, men var blitt soppangrepet og ble vurdert for dårlig til å settes opp igjen. Det tapte sommerfjøsset var allerede ved 1. omverv i kritisk dårlig stand. Det sto på andre siden av elva i forhold til gårdsbruket som hadde brukt det som sommerfjøs.

Av de gjenstående bygningene var en del i heller dårlig stand. Særlig takene er et sårbart punkt. Trolig er det reelle antallet truete høyere. Men noen få var pusset opp, også etter antikvarisk standard.

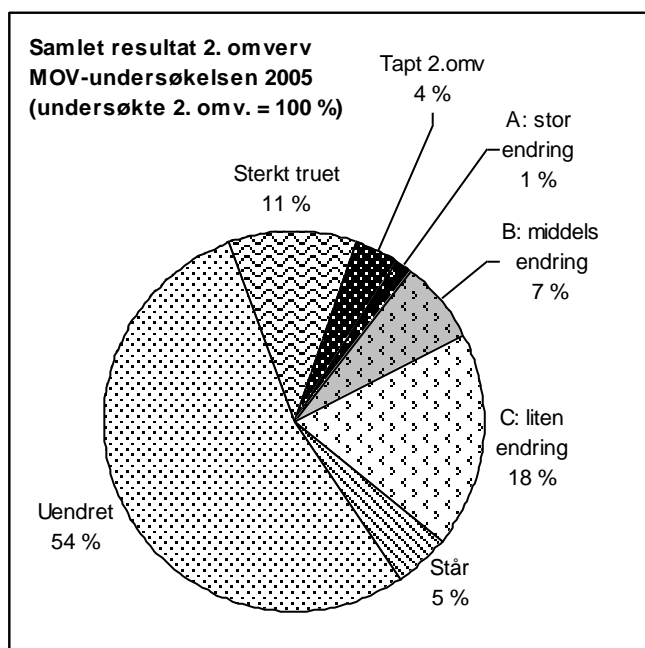
Flytting hadde størst andel av tapene ved 1. omverv. Flytting av hus, særlig stabbur, er del av en sterk tradisjon innen samisk kultur. Flytting har også vært inne i bildet nå, men trolig mer som en nødløsning. Det er mulig at et av de tapte stabburene er flyttet. Å dømme etter situasjonen ved 2. omverv, er nok forfall og manglende bruk i dag en sterkere trussel enn flytting.

6 Samlet resultatoversikt MOV 2005

6.1 Kvantitative forandringer

Kommune	1. omverv				2. omverv											Står	Øvrige
	Undersøkt	Tapt		Tapt*		Sterkt truet*		A: stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*					
		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%				
0542 Nord-Aurdal	1350	173	13 %	63	5 %	175	15 %	6	1 %	59	5 %	163	14 %	46	665		
0911 Gjerstad	588	33	6 %	11	2 %	39	7 %	13	2 %	40	7 %	73	13 %	24	355		
1548 Fræna	920	196	21 %	22	3 %	46	6 %	17	2 %	69	10 %	217	30 %	50	302		
2011 Kautokeino	40	17	43 %	3	13 %	5	22 %	0	0 %	1	4 %	0	0 %	1	13		
MOV 2005	2898	419	14 %	99	4 %	265	11 %	36	1 %	169	7 %	453	18 %	121	1335		

* Undersøkt 2. omverv 100 %

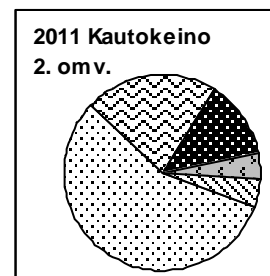
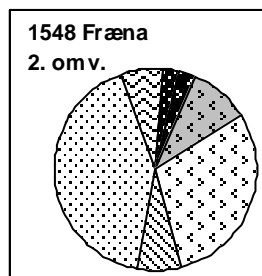
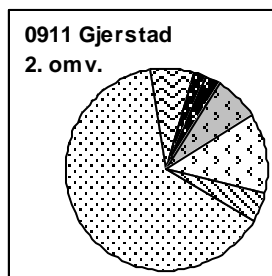
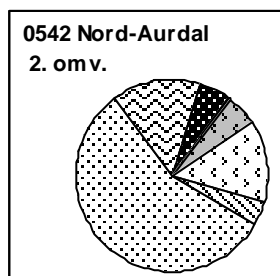
Nøkkeltall MOV 2000–2005: I perioden har 99 hus gått tapt i de fire kommunene. Det tilsvarer en samlet prosentandel på 4 og et årlig tap på 0,8 %.

MOV-undersøkelsen 2005 omfatter 2479 bygninger.

265 bygninger er så sterkt truet på grunn av svekket teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer 11 % av de undersøkte bygningene. Dette er et minimumstall.

Bare 36 hus, dvs. 1 %, er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A.

Tallene for tapt, sterkt truet og stor endring (endringstype A) utgjør til sammen en bolke på ca. 16 % av de undersøkte i 2005.

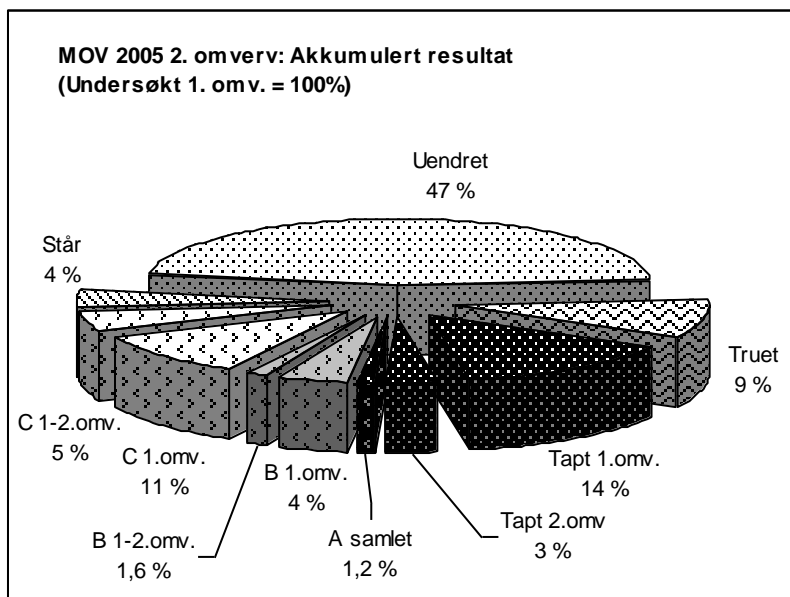

Som etter 1. omverv representerer Gjerstad og Kautokeino ytterpunkter når det gjelder prosentandel nye tap og kritisk dårlige hus. Men Kautokeino skiller seg ut med svært liten bestand og ensartet bebyggelse, der stabbur etter hvert er blitt nesten enerådende hustype. Også om man sammenligner kommunene med hensyn til det viktigste trusselbildet, tapt, truet og endringstype A, er det sprikende resultater. Kautokeino og Nord-Aurdal har henholdsvis 35 og 21 %, mens Fræna og Gjerstad ligger i den andre enden med 12 og 11 %. I forhold til 1. omverv er nok resultatene for Fræna mest avvikende. I 2000 lå tapsprosenten for kommunen langt over gjennomsnittet, i 2005 ligger Fræna i det lavere sjiktet, bare slått av Gjerstad. Nyttårsorkanen 1991/92 står bak deler av den høye tapsforekomsten i 1. omverv, den tok sjøbrukshus og gårdshus, særlig slike som var i dårlig stand, og den skadet flere.

Det er store forskjeller i omfanget av grunnlagsmaterialet til de fire kommunene i dette omvervet. Nord-Aurdal har langt de fleste registreringene og tallgrunnlaget herfra gir markert utslag på resultatene samlet. Tapsprosenten i Nord-Aurdal er 5,4 og andelen hus som er truet 15 %.

Det er fortsatt Fræna som markerer seg med flest endrete hus i forhold til SEFRAK-registreringen. Det er det store segmentet med endringstype C som gir dette utslaget. Men endringsaktiviteten i denne 5-årsperioden har vært like høy i Gjerstad – begge kommuner har 5 % nye endrete i forhold til gjenstående. Som sist er endring knapt sporbar i Kautokeino.

Gjerstad har som sist den relativt sett største bestanden uendrete hus som ikke er spesielt truet av dårlig tilstand, og det følger av ovenstående at Fræna har færrest; forholdet er henholdsvis 65 mot 40% av undersøkte hus i 2005.

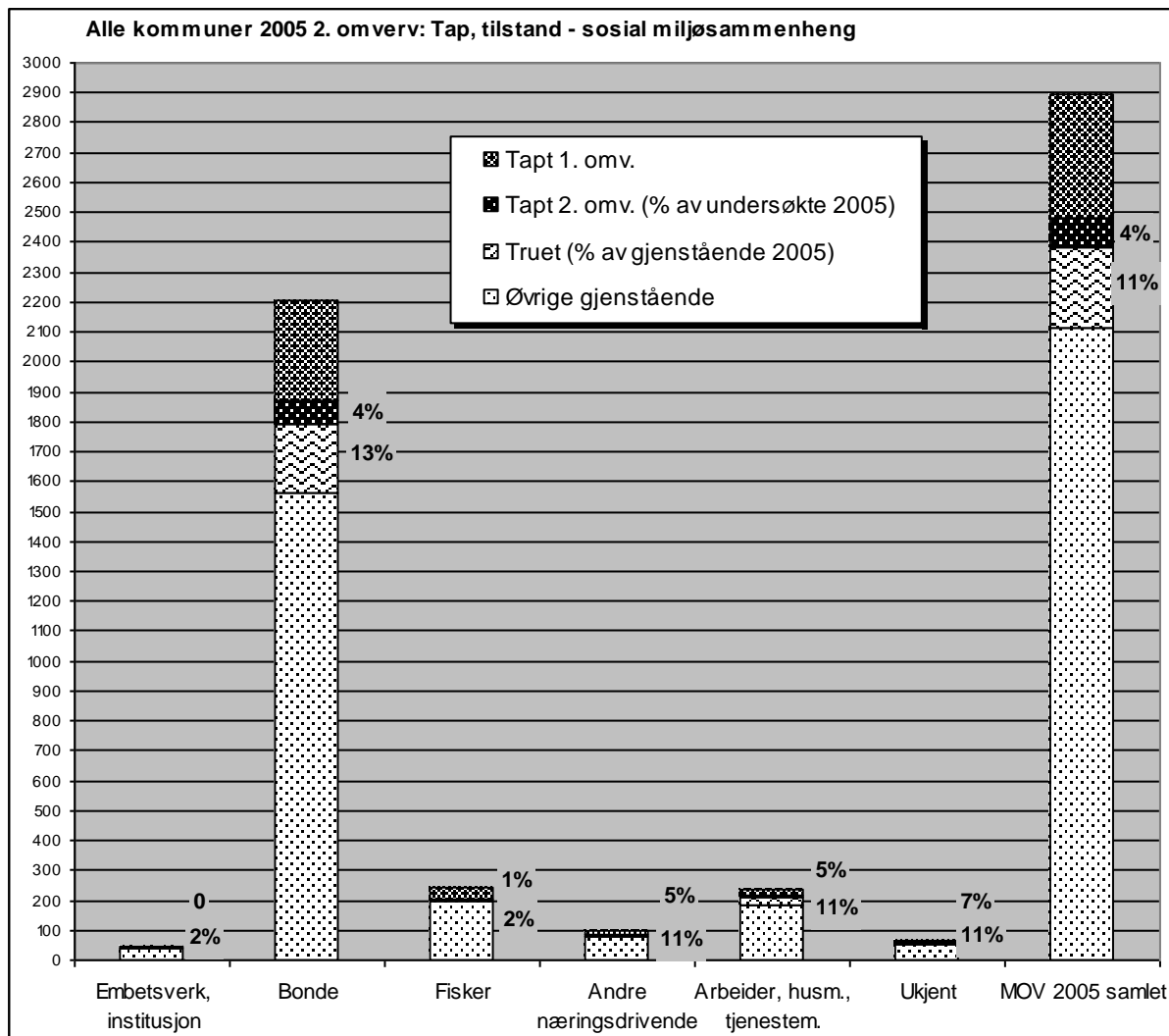

Om man tar utgangspunkt i bygningene som ble undersøkt i 2000, er akkumulert tap i 2005 18 % – mot 14 % i 2000.

Tilsvarende er akkumulert andel tapte, truede og endringsgruppe A nå 28 % – mot 24 % i 2000.

6.2 Kvalitative forandringer

6.2.1 Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng

Kategorien "Bonde" følger gjennomsnittet i tap og topper når det gjelder andelen kritisk dårlige hus av gjenstående. "Arbeider, husmann, tjenestemann" og "Andre næringsdrivende" har begge over gjennomsnittet i tap og følger gjennomsnittet når det gjelder tilstand. Hus knyttet til fiskerstanden kommer best ut både mht. tap og tilstand.

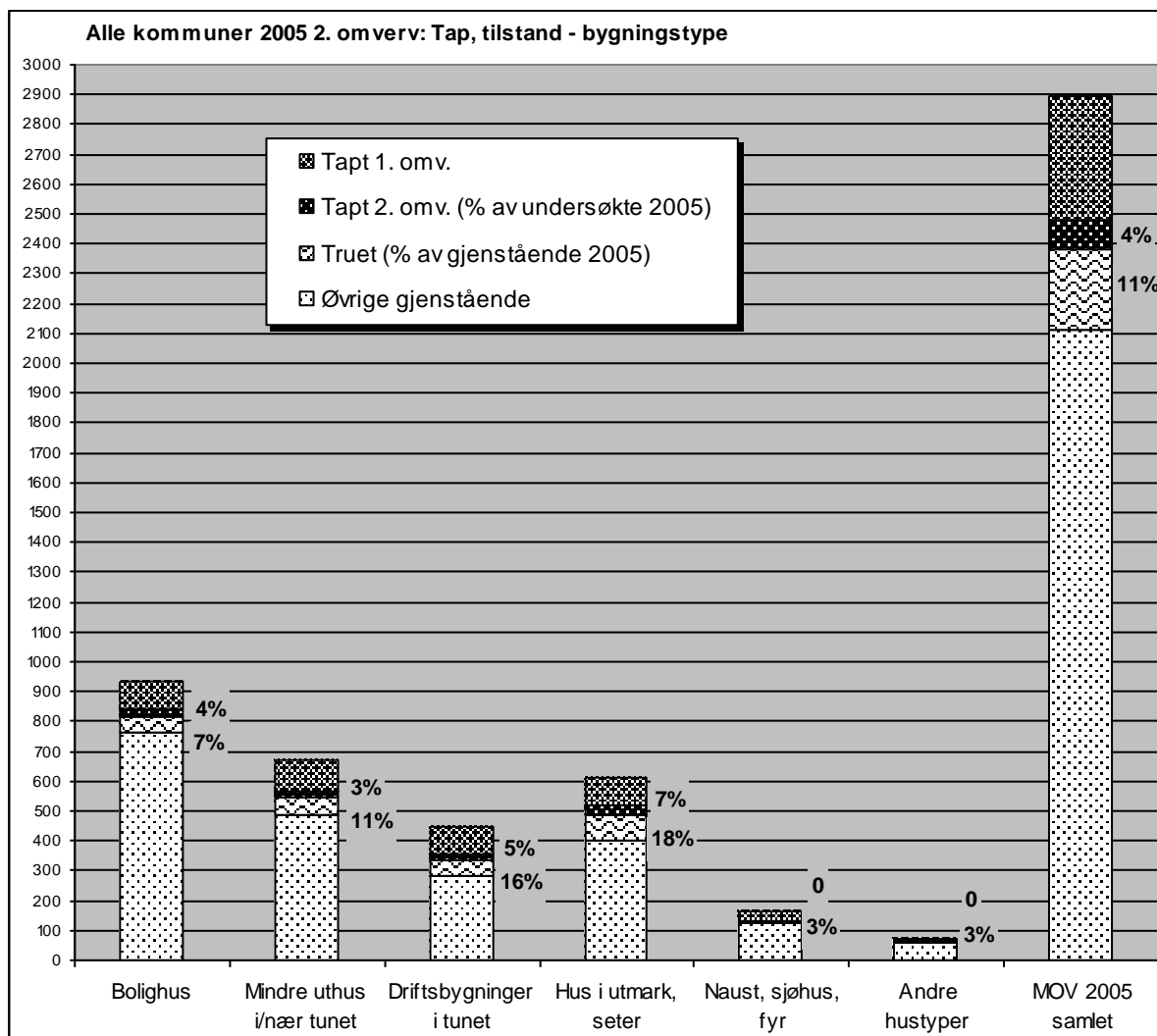
Tapene slår noe sterkere ut i miljøer som dokumenterer husmannsplasser og arbeidermiljøer enn etter 1. omv. På husmannsplassene gjelder tap og dårlig tilstand oftere hus i tunet, bl.a. er våningshusa mer utsatt. Dette forsterker inntrykket av en sårbar kulturminnegruppe. Det er situasjonen i Nord-Aurdal og Gjerstad som gir dette bildet. Den svært lille gruppen hus i tilknytning til husmannsplasser i Fræna har ingen tap nå, etter 1. omv. lå tapsprosenten nær gjennomsnittet.

Bak tallene i den lille gruppen hus under "Andre næringsdrivende" står Fræna og Gjerstad. Det er få hus det dreier seg om, og de er spredt på ulike virksomheter og sammenhenger.

Om vi ser bort fra Kautokeino, er langt de fleste hus i alle kommunene knyttet til bondestanden. Resultatet for bondens hus i Fræna skiller seg mest negativt ut med tap og særlig andel dårlige hus over gjennomsnittet.

Fræna er den eneste kommunen med hus for kystnæringen i dette omvervet. Gruppen "Fisker" hadde lavere tapstall enn gjennomsnittet ved 1. omverv, men kommer enda bedre ut i 2. omverv. Det samme gjelder "Embetsverk, institusjon". De gamle skolestuene viste seg utsatte sist. De har ingen tap i 2. omverv, men en av skolestuene er i dårlig stand.

6.2.2 Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper

Driftsbygninger i tunet og utmarkshus har vært mest utsatt for tap og vil være mest utsatt i framtida på grunn av kritisk dårlig tilstand. Sjøbrukets hus har ingen nye tap i perioden og har lav andel i dårlig stand. Bolighusa ligger nærmere gjennomsnittet.

Utmarkshusa topper som forventet oversikten over tapte og forfalne hus. Det er situasjonen i Gjerstad og Nord-Aurdal som gir dette bildet, og det gjelder først og fremst uthus på setra og andre utmarkshus. Særlig påvirkes det samlede resultatet av situasjonen for de mange seterløene i Nord-Aurdal som har høye tapstall og mange i dårlig tilstand. I motsetning til sist har den lille restgruppen seter- og utmarkshus i Fræna ikke hatt tap i perioden, men det kan fort endre seg for fortsatt er det utmarkshus her i dårlig stand.

Når det gjelder driftsbygningene i tunet, er det igjen situasjonen i Nord-Aurdal og Gjerstad som gir størst utslag. Særlig gjelder det tapene i Nord-Aurdal av den eldre generasjonen driftsbygninger med fjøs, stall, låve m.m. som står for seg selv. Forskjellen i tapsfrekvensen mellom disse og den mer "moderne" enhetslåven er noe større enn etter 1. omverv.

Når det gjelder gruppen med ulike, mindre uthus i og nær gårdstunet, er samlet resultat bedre enn sist i forhold til gjennomsnittet. Sidebygningen har vært noe mer utsatt for tap enn de øvrige. Stabbur blir best tatt vare på i Nord-Aurdal og Gjerstad.

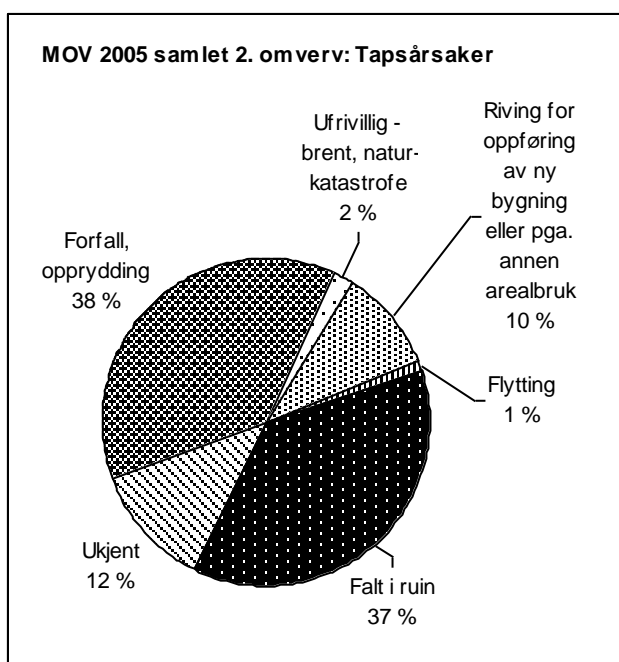
Bolighusas andel i tapene lå etter 1. omverv (med unntak for Kautokeino) godt under gjennomsnittet. Både Nord-Aurdal og Fræna har nå tapstall for bolighus over gjennomsnittet. Det er den positive situasjonen for denne hustypen i Gjerstad som drar det samlede resultatet ned til gjennomsnittet.

Sjøbrukets hus kommer langt bedre ut ved denne undersøkelsen enn etter 1. omverv. Fræna er på noen få unntak nær, alene om hus i denne bolken. Etter 1. omverv lå tapene over gjennomsnittet, nå er ingen tapt og få i dårlig stand. To forhold peker seg ut som kan forklare deler av forskjellen: Nyttårsorkanen 1991/92 tok mange naust og sjøhus før 1. omverv. Flere av sjøbruksmiljøene i kommunen er viet spesiell oppmerksomhet i forvaltningen, noe som nok for alvor slår ut nå.

Bolighus er mest endret, og har mest omfattende endringer, det gjelder alle de tre store kommunene. Dernest kommer seterstua. Endringsaktiviteten på setrene har vært høy i den undersøkte perioden. Situasjonen i Nord-Aurdal slår relativt mye gjennom her. En del av disse endringene kan spores til "Stølsviddaprojektet" vest i kommunen.

Alle kommunene har eksempler på hus som er satt i stand uten "Endring" siden 1. omverv. Flere hus kan defineres som tilbakeførte – i streng og mindre streng forstand. Funkisvinduer og andre elementer fra andre halvdel av 1900-tallet skiftes gjerne ut med eldre former – som oftest inspirert av sveitserstilen. Trenden med å ta i bruk tradisjonsinspirerte materialer og former er merkbart økende. Mest synlig er nye torvtak og skifertak, i Gjerstad også ny bruk av eldre teglstein. STILK/SMIL-institusjonen er involvert i en del av disse prosjektene.

6.2.3 Tapsårsaker

Den viktigste grunnen til at hus går tapt er som ved 1. omverv at de ikke lenger er i bruk. 65% av tapene kan relateres til forfall, direkte eller indirekte. Segmentene med forfallsrelaterte primærårsaker tar større andel enn sist.

Ny arealbruk står bak 10 % av tapene. Det er markert mindre enn etter 1. omverv, og med unntak for Kautokeino, er det ingen store forskjeller mellom kommunene i dette. Nord-Aurdal og Gjerstad ligger nær samlet gjennomsnitt når det gjelder ny arealbruk, Fræna litt i overkant.

Nyttårsorkanen i 1991/92 i Fræna slo ut på segmentet "Ufrivillig brann, naturkatastrofe" etter 1. omverv som da var større. I 2005 er det få og enkeltstående branner i Gjerstad og Nord-Aurdal bak tallene i segmentet.

Det er langt færre opplysninger om flytting av hus enn etter 1. omverv. Flytting som tapsårsak er nå som da mest aktuelt for Kautokeino og Nord-Aurdal, denne gang med en klar overvekt for Nord-Aurdal.

Kilder

- Ascheoug og Gyldendals Store norske leksikon. 1994 og 1999 og "storenorskeleksikon.no", 2006.
- Broe, Unni og Skogstad Solrun. 2004. *Gamle hus da og nå*. Status for SESFRAK-registrete bygninger. Guovdageainnu/Kautokeino kommune. Finnmark fylke 2000. Riksantikvaren.
- Borgen, Kjell: *Samenes gårder i indre Finnmark. Naturlilpassing, form og kulturelle konvensjoner fra 1900 til 1990*. Fokprogrammets skriftserie nr. 25. Oslo 1995.
- Bottolfsen, Øistein: *Finnmark fylkeskommunes historie 1840-1990*. Vadsø 1990.
- Hage, Ingebjørg: *Som fugl fønix av asken? Gjenreisningshus i Nord-Troms og Finnmark*. Oslo 1999
- Niemi, Einar: "Byggeskikk og arkitektur i Finnmark – ødelagt av krig og fred?" *Foreningen til Norske Fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 1983*
- Utrykte kilder, arkiv m.m.*
- SEFRAK-registreringen Guovdageainnu/Kautokeino: Kopi av skjemaer og kart.
- Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune. Kommuneplanens arealdel Hefte A 1992
- Statistisk sentralbyrå. Folke- og bolig telling 1. november 1970. Oslo
- Statistisk sentralbyrå. Faktark, 1999. Jordbrukstillingen Guovdageainnu/Kautokeino. (WWW.ssb.no)
- Statistisk sentralbyrå. Faktark, 2006. Tall om Guovdageainnu/Kautokeino kommune. (WWW.ssb.no) Guovdageainnu/Kautokeino. (WWW.ssb.no)
- Statistisk sentralbyrå. 2006. Befolkningsutviklingen i kommunene 1951-2006. (WWW.ssb.no)
- Statens kartverk. Topografisk hovedkartserie M711
- Muntlig informasjon: Guovdageainnu Gilisilju/Kautokeino bygdetun.

Vedlegg 1. Bygningstyper: tapt, endret, truet – tabell

2011 Kautokeino	Under-søkt 1.omv.	Tapt 1. omv.		Under-søkt 2. omv.	Tapt 2. omv		Gjen-stående 2.omv	Endret: A, B, C*		A: stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
		antall	%		antall	%		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			antall	%
Våningshus	4	3	75 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	0	0	0 %
Stabbur, loft	32	12	38 %	20	2	10 %	18	1	6 %	0	0 %	1	6 %	0	0 %	0	17	5	28 %
Mindre uthus i/nær tunet	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Fjøs, stall, låve	3	2	67 %	1	1	100 %	0	0		0		0		0		0	0	0	
Kautokeino samlet	40	17	43 %	23	3	13 %	20	1	5 %	0	0 %	1	5 %	0	0 %	1	18	5	25 %

* gjenstående 100 %

Vedlegg 2. Registreringskretser: tapt, endret, truet – tabell

2011 Kautokeino	Under- søkt 1.omv.	Tapt 1. omv.		Under- søkt 2. omv.	Tapt 2. omv		Gjen- stående 2.omv	Endret: A, B, C*		A: stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
		antall	%		antall	%		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			antall	%
1 Kautokeino	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
2 Galanito	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0		0 %
4 Mieronjævre	32	14	44 %	18	3	17 %	15	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	14	4	27 %
5 Soattefielbma	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
6 Lappoluobbal	3	2	67 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
7 Masi	2	0	0 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	1	50 %	0	25 %	0	1	1	50 %
2011 Samlet	40	17	43 %	23	3	13 %	20	1	5 %	0	0 %	1	5 %	0	0 %	1	18	5	25 %

* gjenstående 100 %

Vedlegg 3. Kart over Kautokeino

